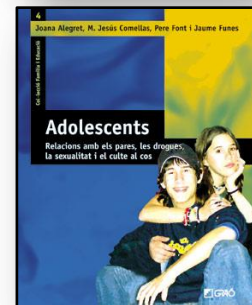
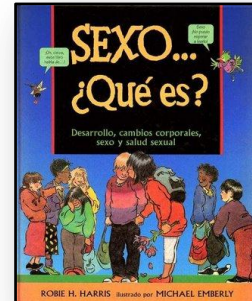

Guia de recursos en Educació afectiva i sexual

Elaborada per l'
Institut d'Estudis de la Sexualitat i la Parella
C/ València, 300, ent 2
08009 Barcelona

Institut d'Estudis de la
 Sexualitat
i la **Parella**

www.iesp.cat

Presentació

La **Guia de recursos en educació afectiva i sexual** es crea amb la finalitat de concentrar en un únic suport bona part de les referències necessàries per al desenvolupament de programes d'educació afectiva i sexual dirigits a l'educació infantil, primària i secundària, així com per al treball en contextos no formals.

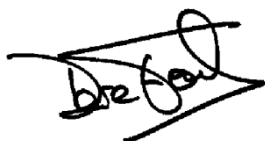
Aquesta guia es dirigeix en principi als professionals de l'educació, la salut i el treball social, però estem segur que pot ser d'utilitat a altres professionals, així com a pares i mares.

Les referències incloses han estat seleccionades en funció de que puguin ser d'utilitat per a diversos tipus d'activitats, i hem intentat que siguin materials que es puguin localitzar amb relativa facilitat.

De tota manera, i com a primer esforç, de ben segur que involuntàriament, i com en tota selecció, algun material s'hagi quedat fora malgrat el seu interès. Si és així, farem el possible per tal que en properes actualitzacions aquests materials es puguin incorporar.

A partir d'aquest moment, la nostra intenció és actualitzar-la periòdicament (al menys dos cops l'any) amb les novetats que vagin apareixent, així com incorporar nous apartats com propostes de pel·lícules, documentals, fullets, exposicions, etc., però per tal que això funcioni correctament necessitem ajuda: si voleu afegir alguna referència de publicacions, vídeos, documents, etc., que creieu que hi haurien de figurar ens ho podeu comunicar enviant-nos un correu electrònic a secretaria@iesp.cat i ho inclourem en noves edicions.

Esperem que us faci servei.

Pere Font

Director de l'Institut d'Estudis de la Sexualitat i la Parella

Index

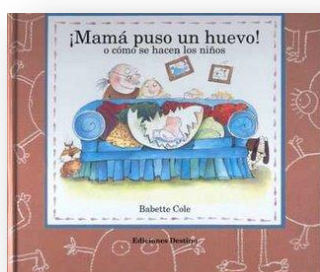
Llibres per a nens i nenes de 3 a 6 anys.....	4
Llibres per a nens i nenes de 6 a 10 anys.....	5
Literatura infantil.....	6
Llibres per a nois i noies de 10 a 14 anys	7
Llibres per a nois i noies de 14 a 18 anys	8
Literatura juvenil.....	8
Llibres per a mestres i educadors.....	9
Crèdits variables de secundària.....	10
Altres programes d'educació afectiva i sexual.....	10
Jocs.....	12
Llibres per a pares i mares	13
Algunes lectures sobre sexualitat en general.....	13
Altres lectures d'interès per a pares i mares.....	14
Llibres per a professionals sanitaris.....	15
Abusos sexuals a la infància	17
Llibres per a infants.....	18
Discapacitació psíquica i sexualitat.....	19
Vídeos	20
Pàgines web	23

Llibres per a nens i nenes de 3 a 6 anys

Andreae, G. (2001) **La mare té una casa dins la panxa.** Barcelona. Beascoa.

Cole, B. (1993) **La mamà va pondre un ou o com es fan els nens.** Barcelona. Ed. Destino.

Giommi, R., Perrota, M. (1995) **Programa de educació sexual. 3 a 6 años.** Ed. Everest.

El llibres assenyalats en color blau están especialmente recomenats

Llibres per a nens i nenes de 6 a 10 anys

Boeck, J., Felsmann, I. (1996) **La mare s'ha enamorat**. Ed. Herder. Barcelona.

Giommi, R., Perrota, M. (2004) **Programa de educació sexual**. 7 a 10 años. Ed. Everest.

Mayle, P. (1973) **D'on venim?**. Barcelona. Grijalbo.

Robert, J. (1987) **Mi sexualidad (6-9)**. Buenos Aires. Ed. Nueva Visión.

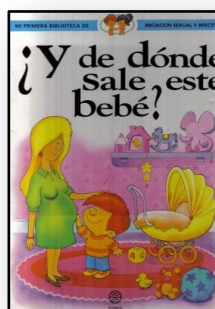
Robert, J. (1987) **Mi sexualidad (9-12)**. Buenos Aires. Ed. Nueva Visión.

Varis autors (2000) **Mi primera enciclopedia de educació sexual**. Barcelona Nauta. Consta de 3 llibres:

- ¿Cómo nacemos los niños y las niñas?
- ¿Qué distingue a los niños de las niñas?
- ¿Qué hace que nos amemos?

Varis autors (2000) **Mi primera biblioteca de iniciación sexual y afectiva**. Madrid. Libsa. Consta de 4 llibres:

- ¡Esto es un lío!
- ¿Por qué somos niños y niñas?
- ¿Qué hacen papá y mamá?
- ¿Y de dónde sale este bebé?

Literatura infantil

Boeck, J., Felsmann, I. (1996) **I ara, en Max....**
Barcelona. Herder.

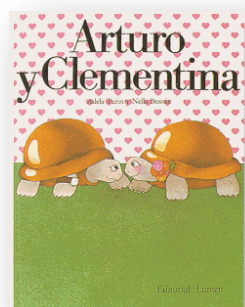
Comes, G. (1998) **El Diari d'en Marcel.** Barcelona. La Galera

Nostlinger, C. (1992) **Jokel, Julia i Jericho.** Barcelona. La Magrana.

Saint Mars, D. (1996) **La Lilí està enamorada.**
Barcelona. La Galera.

Telaude, P., Sarracin, J. (1998) **Perquè t'estimo...**
Barcelona. Corimbo.

Turin, A., Bosnia, N. (2001) **Artur i Clementina.**
Barcelona. Lumen.

Llibres per a nois i noies de 10 a 14 anys

Boix, F., Font, P. (1985) **Dafnis i Cloe. Cos, sensualitat i sexualitat.** Barcelona. Graó.

Cole, B. (1999) **Pelos por todas partes o la hormona alborotada.** Barcelona. Destino.

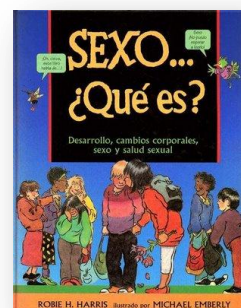
Giommi, R., Perrota, M. (1998) **Programa de educación sexual. 11 a 14 años.** Ed. Everest.

Harris, R.H. (1994) **Sexe... Què és?** Barcelona. Serrés.

Harris, R.H. (1994) **És al.lucinant.** Barcelona. Serrés.

Mayle, P. (1992) **Què m'està passant?.** Barcelona. Grijalbo.

Robert, J. (1987) **Mi sexualidad (9-12).** Buenos Aires. Ed. Nueva Visión.

Llibres per a nois i noies de 14 a 18 anys

- Berdún, L. (2000). **En tu casa o en la mía**. Madrid. Santillana.
- Brenot, Ph. (2005). **El diari de l'Artur i la Cloe**. Barcelona. Gedisa.
- Cole, B. (1999). **Pelos por todas partes o la hormona alborotada**. Barcelona. Destino.
- Font, P. (1990). **Les relacions sexuals**. Barcelona. La Magrana
- McFarlane, A. Mc Pherson, A. (1988). **Diari d'un jove maniàtic**. Ed Columna. Barcelona.
- McFarlane, A. Mc Pherson, A. (1990). **Jo també sóc una maniàtica**. Ed Columna. Barcelona.
- Porta, E. (2006). **La primera vez**. Ed Aguilar. Barcelona.

Literatura juvenil

- Härtling, P. (1992). **En Ben estima l'Anna**. Barcelona. La Magrana.
- Lienas, G. (1996). **Així és la vida Carlota**. Barcelona. Empúries.
- Lienas, G. (2004). **El diari vermell de la Carlota**. Empúries. Barcelona
- Martín, A., Ribera, J. (2004). **El diari vermell del Flannagan**. Barcelona. Columna
- Pla, J. (1997). **Mor una vida, es trenca un amor**. Barcelona. Columna.
- Simó, IC. (2004). **Raquel**. Barcelona. Columna.
- Vergés, O. (1995) **Mònica, la de Cou**. Barcelona. Pòrtic.
- Winberg, AG (1997) **Viure intensament**. Barcelona. La Magrana.

Llibres per a mestres i educadors

Abenzoza, R. (1994). **Sexualidad y juventud. Historias para una guía.** Madrid. Popular.

Altable, C. (2000) **Educación sentimental y erótica para adolescentes.** Madrid. Miño y Dávila.

Barragán Medero, F. (1991). **La educación sexual.** Guía teórica y práctica. Barcelona. Paidós.

Colectivo Harimaguada.(1991).**Carpets didácticas de educación afectivo-sexual para la escuela.** Las Palmas: Gobierno de Canarias. Dirección General de Promoción Educativa M.E.C.

Colectivo Harimaguada.(1988).**Educación sexual en la escuela.** Salamanca. ICE-Univ. de Salamanca. Documentos didácticos.

Font, P. (1990). **Pedagogía de la sexualidad.** Barcelona. Graó.

López Sánchez, F. (1984). **Educación sexual en la adolescencia.** Salamanca. ICE. Universidad de Salamanca.

López Sánchez, F. (1985). **Principios básicos de la educación sexual.** Salamanca. ICE-Univ. de Salamanca. Documentos didácticos.

López Sánchez, F. (1995). **Educación sexual de adolescentes y jóvenes.** Madrid. Siglo XXI.

Oliveira, M. (1998) **La educación sentimental.** Barcelona. Icaria.

Urruzola Zabalza, M.J. (1991). **¿Es posible coeducar en la actual escuela mixta?.** Bilbao. Maite Canal.

Urruzola, M.J. (1991). **Aprendiendo a amar desde el aula. Manual para escolares.** Bilbao. Maite Canal.

Crèdits variables de secundària

Varis autors (1995) Cos, sexualitat i reproducció. Barcelona. Castellnou.

Varis autors (1998) **Sexualitat, sida i anticoncepció**. Barcelona. Columna.

Varis autors (1988) Yo, tu y nosotros (Cuerpo, sexualidad y afectividad). Barcelona. Octaedro.

Altres programes d'educació afectiva i sexual

Programa Harimaguada **Educación afectiva y sexual (3-6 años)**. Consejería de Sanidad. Gobierno de Canarias. Ministerio de Educación y Ciencia.

Programa Harimaguada **Educación afectiva y sexual (6-12 años)**. Consejería de Sanidad. Gobierno de Canarias. Ministerio de Educación y Ciencia.

Programa Harimaguada **Educación afectiva y sexual (12-16 años)**. Consejería de Sanidad. Gobierno de Canarias. Ministerio de Educación y Ciencia.

Programa de Educación afectiva y sexual de la Junta de Andalucía

Els materials educatius de la Junta de Andalucía es poden descarregar en format pdf a les adreces d'internet que s'indiquen en cada cas

Programa de Educación afectivo sexual en educación infantil

http://www.juntadeandalucia.es/averroes/publicaciones/1afectivo_sexual.php3

Programa de Educación afectivo sexual en educación primaria

http://www.juntadeandalucia.es/averroes/publicaciones/2afectivo_sexual.php3

Guía para el profesorado

Material Didáctico A (6-9 años):

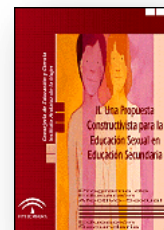
- Nuestro cuerpo
- Nuestro origen
- Juegos y juguetes
- Las personas trabajan
- Nos relacionamos

Material Didáctico B (9-12 años):

- Nuestro cuerpo
- Fecundación, embarazo y parto
- Las personas trabajan
- Ocio, juegos y juguetes
- Somos seres sexuados
- Nos relacionamos. La amistad y la familia

Programa de Educación Afectivo-Sexual en Educación secundaria: Educación Sexual, Género y Constructivismo

http://www.juntadeandalucia.es/averroes/publicaciones/3afectivo_sexual.php3

- Sexualidad, Educación Sexual y Género
- Una propuesta constructivista para la Educación Sexual
- Algunos ejemplos de puesta en práctica
- La organización de un Proyecto de Centro
- Bibliografía
- Materiales para el profesorado y el alumnado

Jocs

Els jocs que a continuació es detallen tenen una gran utilitat per desenvolupar activitats en grups de 4 a 6 adolescents.

Generalitat de Catalunya. **Un recorregut pel triVIHal**. Programa per a la Prevenció i Assistència de la Sida.

Generalitat de Catalunya. **La Sida: decidim entre tots**. Direcció General de Drogodependències i Sida.

De Manuel, J. **Sex Afect. Joc de Simulació**. Barcelona. Ed. Castellnou.

Els gegants encantats

Gegants encantats és un material pedagògic per ensenyar i aprendre l'ús correcte del preservatiu, tant en ambients joves com d'adults

El material es pot comprar a:

www.sidastudi.org

Llibres per a pares i mares

Alegret, J., Comellas, MJ, Font, P., Funes, J. (2005) **Adolescents. Relacions amb els pares, les drogues, la sexualitat i el culte al cos.** Barcelona. Ed. Graó

Calderone, M.S. y Ramey, J.W. (1987). **Como hablar con tus hijos sobre sexo.** Barcelona. Granica.

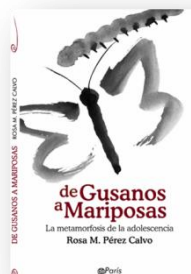
Cassell, C. (1988). **Con toda sinceridad. Como hablar con los adolescentes de amor y sexualidad.** Barcelona. Grijalbo.

Cholette-Perusse, F. (1984). **La sexualidad explicada a los hijos.** Barcelona. ATE.

López Sánchez, F.(1993). **Para comprender la sexualidad.** Pamplona. Verbo Divino.

Pérez, RM (2009) **De gusanos a mariposas.** Lleida. Paris ed.

Somers, L. y Somers, B. (1990). **Como hablar a sus hijos sobre el amor y el sexo.** Barcelona. Paidós.

Algunes lectures sobre sexualitat en general

Bejar, S. (2000). **El teu sexe és teu** (en castellà: Tu sexo es tuyo). Barcelona. Plaza y Janés.

Bertomeu, O. (2000). **Todo lo que hay que saber sobre el sexo ...y algo más..** Barcelona. Plaza y Janés

Altres lectures d'interès per a pares i mares

Tierno, B. (2002) **La educación inteligente. Claves para descubrir y potenciar lo mejor de tu hijo**. Madrid. Temas de hoy.

Vallejo - Nágera, A. (1998) **La edad del pavo**. Madrid. Temas de hoy.

Faber, A. i Mazlish, E. (2002) **Com hem de parlar perquè els fills escoltin i com hem d'escoltar perquè els fills parlin**. Barcelona. Medici.

Savater, F. (1997) **El valor de educar**. Barcelona. Ariel.

Bayard, R.T. i Bayard, J. (1996) **¡Socorro! Tengo un hijo adolescente**. Madrid. Temas de hoy.

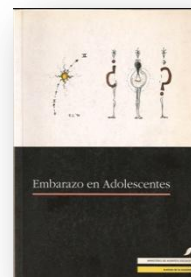

Llibres per a professionals sanitaris

Cáceres, C., Escudero, V. (1994) **Relación de pareja en jóvenes y embarazos no deseados**. Ed. Pirámide. Madrid.

Instituto de la Juventud (1994) **Embarazo en adolescentes**. Ministerio de Asuntos Sociales. Madrid.

Instituto de la Mujer (1987) **Servicios de asesoramiento y anticoncepción para jóvenes**. Ministerio de Cultura. Madrid.

Manual de Salud reproductiva en la adolescencia

Aquest complet manual es por descarregar des de: www.sec.es

Index del manual:

- Capítulo 1: La adolescencia: consideraciones biológicas, psicológicas y sociales
- Capítulo 2: Fisiología de la adolescencia
- Capítulo 3: Manifestaciones clínicas de la pubertad en el varón y la mujer
- Capítulo 4: La entrevista al adolescente
- Capítulo 5: Alteraciones cronológicas de la pubertad. Pubertad precoz
- Capítulo 6: Alteraciones cronológicas de la pubertad. Pubertad tardía
- Capítulo 7: Alteraciones menstruales por exceso
- Capítulo 8: Alteraciones menstruales por defecto
- Capítulo 9: Trastornos de la conducta alimentaria: anorexia y bulimia
- Capítulo 10: Estados hiperandrogénicos
- Capítulo 11: Patología orgánica del ovario
- Capítulo 12: Patología mamaria infantojuvenil
- Capítulo 13: Alteraciones vulvo-vaginales
- Capítulo 14: Dolor pélvico
- Capítulo 15: Enfermedades de transmisión sexual y adolescencia: generalidades y prevención
- Capítulo 16: Enfermedades de transmisión sexual y adolescencia: entidades nosológicas
- Capítulo 17: Salud y relaciones afectivas y sexuales adolescentes
- Capítulo 18: Ritos de iniciación
- Capítulo 19: El entorno familiar y la sexualidad adolescente

Guia de recursos en Educació afectiva i sexual

Capítulo 20: La educación afectiva y sexual en los centros educativos

Capítulo 21: Anticoncepción en la adolescencia. La consulta joven

Capítulo 22: Anticoncepción en la adolescencia. Métodos de barrera, naturales y DIU

Capítulo 23: Anticoncepción hormonal en la adolescencia

Capítulo 24: Anticoncepción en situaciones especiales

Capítulo 25: Anticoncepción postcoital

Capítulo 26: Embarazo en la adolescencia

Capítulo 27: Aspectos legales en la adolescencia

Capítulo 28: Donación de gametos

Capitulo 29: Abusos y agresiones sexuales

Abusos sexuales a la infància

Del Campo, A., López, F. (1988) **Prevención de abusos sexuales a menores**. Salamanca. Amarú y Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

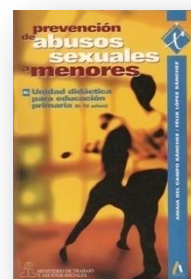
- Unidad didáctica para educación infantil (3-6 años).
- Unidad didáctica para educación primaria (6-12 años).
- Unidad didáctica para educación secundaria (12-16 años).
- Guía para los educadores
- Guía para padres y madres

Generalitat de Catalunya (1997) **El llibre d'en Pau**. Departament de Sanitat i Seguretat Social. Barcelona.

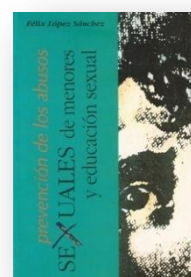
López, Félix: (1994) **Abusos sexuales a menores: lo que recuerdan de mayores**. Ministerio de Asuntos Sociales. Madrid.

López, Felix: (1995) **Prevención de los abusos sexuales de menores y educación sexual**. Amarú ediciones. Salamanca.

Rodríguez, P. (1993) **El drama del menor en España. Cómo y por qué los adultos maltratamos a los niños y jóvenes**. Barcelona. Ediciones B.

Rojas Marcos, L (1995) **Las semillas de la violencia**. Ed. Espasa Calpe. Madrid.

Llibres per a infants

Mebes, M. (1994) **Ni un besito a la fuerza.** Ed. Maite Canal. Bilbao.

Watcher, O. (1988) **Se acabaron los secretos.** Barcelona. Grijalbo.

Lenet/ Barthelme (1987) **Cuéntame tus secretos.** Ed. Grijalbo. Barcelona.

Saint Mars,D. / Bloch, S. (1997) **Algú segueix la Lilí.** Edicions La Galera

Discapacitació psíquica i sexualitat

Edwards, JP & Elkins, TE. (1988) **Nuestra sexualidad. Por una vida afectiva y sexual normalizada.** Fundació Catalana Síndrome de Down. Barcelona.

García, JL (1991) **La educación sexual de las personas deficientes mentales.** Medusa. Pamplona.

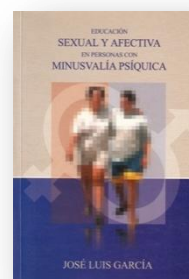
López, F. (2002) **Sexo y afecto en personas con discapacidad.** Ed. Biblioteca Nueva. Madrid.

Ministerio de Asuntos Sociales (1990) **Dossier sexualidad.** Revista Minusval número 69. Instituto Nacional de Servicios Sociales. Madrid.

Ministerio de Asuntos Sociales. (1993) **Sexualidad en personas con minusvalía psíquica.** Serie Documentos Técnicos. Instituto Nacional de Servicios Sociales. Madrid.

Nordovist, L (1992) **Sexualidad y discapacidad.** Instituto Nacional de Servicios Sociales. Madrid.

Soto de Lanuza, JL. (1987) **Sexualidad y minusválidos.** Popular. Madrid.

Destaquem el manual elaborat pel Centre Municipal d'Orientació i Planificació Familiar de Sant Boi de Llobregat:

Tots som iguals i alhora diferents

Conté una guia de treball pel monitor i una guia pels alumnes

Vídeos

Sexualitats

Fundació Jaume Bofill

Video o Dvd dirigit a nois i noies de 14 a 18 anys. El video esta dividit en 4 apartats que, a partir de la historia d'un grup de joves, permeten abordar els temes de:

- Fer-ho o no fer-ho, Amor o sexe?, Amigues... I ara què?

Indicat per a Segon cycle de la Eso. S'acompanya d'una guia amb orientacions per al professorat.

Més senzill del que sembla...

Fundació Jaume Bofill

Video o Dvd per a pares i mares sobre com fer educació afectiva i sexual amb els fills.

S'acompanya amb una guia amb orientacions per a pares i mares.

Coses d'hormones...

Fundació Jaume Bofill

Video o Dvd per a nois i noies de 10 a 14 anys sobre la pubertat.

Conté una guia amb orientacions per als mestres sobre com treballar aquest tema a classe.

Famílies

Fundació Jaume Bofill

Video que permet treballar el tema de la varietat de famílies: adoptives, multirracials, interreligioses, monoparentals, homosexuals, etc., a partir del punt de vista dels infants.

S'acompanya d'una guia.

És fonamental

Fundació Jaume Bofill

Video que permet treballar el tema de l'homosexualitat a l'escola. Idòni per a formació del professorat i escoles de pares i mares.

S'acompanya d'una guia per al mestre.

Sentir que si, sentir que no

Fundació Jaume Bofill

Video format per tres pel·lícules de 15 minuts cadascuna.

- Sentir que si, sentir que no
- Les tres preguntes de l'estrany.
- Demanar ajuda.

Video per a treballar la prevenció de l'abús sexual infantil. Aquest video es pot treballar juntament amb la Guia per a la prevenció de l'abús sexual infantil.

Canviar i créixer

Fundació Jaume Bofill

Video format per dues pel·lícules:

- En Gon i la Non
- Pubertat

Video dirigit a alumnes de primària, que permet treballar els canvis que es produeixen al voltant de la pubertat.

S'acompanya d'una guia amb orientacions pel mestre.

Derrapaje, o un espacio para hablar.

Diputació Foral de Alava. Departament de Bienestar, 1996.

Video per a treballar el tema del abusos sexuals amb alumnes d'educació primària.

El miracle de la vida

Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament.

Video sobre l'origen de la vida i el paper de la sexualitat. Adequat a partir del 2n cicle de la Eso.

S'acompanya d'una guia amb orientacions pel professorat.

Els videos de la Fundació Jaume Bofill es poden demanar a:

Fundació Jaume Bofill

Provença 324 - 08037 Barcelona

Tel. 934 588 700 - Fax. 934 588 708

www.fbofill.org - fbofill@fbofill.org

Pàgines web

Aquesta és una selecció de pàgines web relacionades amb l'educació afectiva i sexual. Evidentment n'hi ha moltes més, però hem preferit oferir una selecció de les que ens han semblat més interessants, pels seus continguts i aportacions. En tot cas, cal tenir en compte que, atès el dinamisme de la xarxa, algunes pàgines web poden haver desaparegut en el moment de la recerca.

Sexe Joves

Portal de la Generalitat de Catalunya sobre sexualitat dirigit a joves.

<http://www.sexejoves.gencat.net>

Jove.cat

Portal de la Secretaria General de Joventut. Ofereix tres tipus de consultes on line:

Sexualitat i afectivitat, sexualitat i anticoncepció, Sida

<http://www20.gencat.cat/portal/site/JoveCat/menuitem.f598eea3d2e90df812d7ed42b0c0e1a0/?vgnextoid=3643ff6392180110VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=3643ff6392180110VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default>

Educació afectiva i sexual

Portal de l'Institut d'Estudis de la Sexualitat i la Parella amb continguts per a professionals, i pares i mares, sobre educació afectiva i sexual (a partir de setembre de 2009)

<http://www.educacioafectivaisexual.cat/>

Consulta Jove

Portal de l'Institut d'Estudis de la Sexualitat i la Parella que ofereix serveis de Teràpia sexual i de parella a joves, a preus reduïts.

<http://www.consultajove.cat/>

Una propuesta para la Eso

www.xtec.es/~imarias/sexaf.htm

Pàgina que conté una proposta de treball per a l'Eso, bibliografia, adreces, etc.

Cómo hablar de sexualidad con nuestros hijos adolescentes

www.solohijos.com/html/consejos.php?idart=260

Article dirigit a pares i mares amb orientacions per a fer educació afectiva i sexual amb adolescents.

Guia de recursos en Educació afectiva i sexual

Xarxa Joves.net Guia de la Sexualitat

www.joves.net/sexe/default.htm

Una guia per a joves.

Network sobre salud reproductiva de los adolescentes

www.reproline.jhu.edu/spanish/6read/6issues/network/v20-3/nt203s.htm

Una adreça a tenir molt en compte